

7. Johnson H.B. *The American dream and the power of wealth: Choosing schools and inheriting inequality in the land of opportunity*. New York : Routledge Taylor & Francis Group, 2006.
8. Moos R.H. *Evaluating Educational Environments: Procedures, Measures, Findings and Policy Implications*. San Francisco, CA : Jossey-Bass, 1979.
9. Nevid J.S., Rathus S.A. *Psychology and the challenges of life: Adjustment in the new millennium (10th edition)*. Wiley, 2007.
10. Spady W. Dropouts from higher education: An interdisciplinary review and synthesis. *Interchange*. 1971. № 1. P. 64–85.
11. Thelin J.R. *A history of American higher education*. Baltimore, MD : The Johns Hopkins University Press, 2004.
12. Walberg H.J. Educational productivity and talent development. *Fraser B.J., Walberg H.J. (Eds.). Educational environments: Evaluation, antecedents and consequences*. London : Pergamon, 1991. P. 93–109.

References:

1. Goncharova Ye. N. (2016). Kontsept uspekha/success v russkoy i amerikanskoj lingvokulturakh: istoriko-etimologicheskij aspekt [The concept of success in Russian and American linguistic cultures: historical and etymological aspect]. *Vestnik Adygejskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 2: Filologiya i iskusstvovedeniye*. № 2 (177) [in Russian].
2. Arnold, K. D. (1995). *Lives of Promise: What Becomes of High School Valedictorians*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
3. Berger, J. B., Blanco Ramírez, G. & Lyon, S. (2012). Past to present: A historical look at retention. In A. Seidman (Ed.), *College Student Retention: Formula for Student Success* (pp. 7-34). Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
4. DeVitis, J. L. and Rich, J. M. (1996). *The Success Ethic, Education, and the American Dream*. Albany, NY: State University of New York Press.
5. Hamilton, R. and Ghatala, E. (1994). *Learning and Instruction*. New York: McGraw-Hill, Inc.
6. Jefferson, T. (1776). *The Declaration of Independence*. Historic American Documents (Lit2Go Edition). Retrieved November 05, 2020, from <https://etc.usf.edu/lit2go/133/historic-american-documents/4957/the-declaration-of-independence/>.
7. Johnson, H. B. (2006). *The American dream and the power of wealth: Choosing schools and inheriting inequality in the land of opportunity*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
8. Moos, R. H. (1979). *Evaluating Educational Environments: Procedures, Measures, Findings and Policy Implications*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
9. Nevid, J. S., & Rathus, S. A. (2007). *Psychology and the challenges of life: Adjustment in the new millennium (10th edition)*. Wiley.
10. Spady, W. (1971). Dropouts from higher education: An interdisciplinary review and synthesis. *Interchange*, 1, 64–85.
11. Thelin, J. R. (2004). *A history of American higher education*. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press.
12. Walberg, H.J. (1991). Educational productivity and talent development. In B.J. Fraser and H.J. Walberg (Eds.), *Educational environments: Evaluation, antecedents and consequences* (pp. 93-109). London : Pergamon.

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.9>

УПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Мар'яна Лук'янчук

кандидат педагогічних наук,

викладач іноземних мов

*Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
(Луцьк, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-0196-7737

Анотація. У статті розглянуто питання впровадження особистісно орієнтованих технологій у педагогічний процес вищих навчальних закладів, особливо важливим у цьому питанні є впровадження базових принципів особистісно орієнтованих технологій навчання студентів, таких як суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу; життєва орієнтація навчання та виховання, варіативність. Функціонування цієї системи навчання й виховання здійснюється з опорою на провідні ідеї національної педагогіки і психології та забезпечує різнобічний розвиток особистості майбутнього педагога й формування високоосвіченої людини, яка спроможна гармонійно існувати в умовах полікультурного світу і здатна компетентно здійснювати професійну діяльність.

Також розглянуто поняття «педагогічна технологія» та його структуру, що дало змогу визначити особистісно орієнтоване навчання як педагогічну технологію за основними ознаками.

Проаналізувавши історичний аспект цього питання, зробили висновок, що ці технології можна назвати ліберальною педагогікою, так як особистісно орієнтовані технології базуються на основних питаннях гуманістичної педагогіки, неопрагматизму, екзистенціалізму, педоцентризму та педагогіки співробітництва.

У статті зазначено низку суперечностей у питанні впровадження особистісно орієнтованих технологій у педагогічний процес закладів вищої педагогічної освіти: між системою професійної підготовки вчителів і необхідністю

розробки інноваційних дидактичних підходів і методів; між творчими й особистісними якостями майбутнього вчителя та сучасними вимогами, нормами, стандартами професійно-педагогічної діяльності. Подолання цих суперечностей дає відповідь щодо визначення системи заходів для впровадження особистісно орієнтованого підходу до професійної підготовки майбутнього вчителя та формування професійно значущих якостей, необхідних для успішного розв'язання завдань професійно-педагогічної діяльності.

Ключові слова: методологія, освітні технології, професійна вища освіта, педагогічний процес, професійна підготовка, розвиток особистості.

INTRODUCTION OF PERSONALITY-ORIENTED TECHNOLOGIES INTO THE PEDAGOGICAL PROCESS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Mariana Lukianchuk

Candidate of Pedagogical Sciences,

Teacher of Foreign Languages

Municipal Higher Educational Institution "Lutsk Pedagogical College" of Volyn Regional Council

(Lutsk, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-0196-7737

Abstract. The article considers the issue of introduction of personality-oriented technologies in the pedagogical process of higher educational institutions, in particular, the issue of application of these technologies in pedagogical institutions is covered. The introduction of basic principles of personality-oriented technologies of student learning particular has the most importance in this regard. These principles are: subject-subject interaction of participants in the educational process; life orientation of education and upbringing, variability. The functioning of this system of education is based on the leading ideas of national pedagogy and psychology and provides diverse development of the future teacher and the formation of a highly educated person who is able to exist harmoniously in a multicultural world and able to competently carry out professional activities.

The article also considers the concept of "pedagogical technology" and its structure, which allowed to define personality-oriented learning as pedagogical technology on the main features.

After analyzing the historical aspect of this issue, we conclude that these technologies can be called liberal pedagogy, because personality-oriented technologies are based on the main issues of humanistic pedagogy, neo-pragmatism, existentialism, pedocentrism and pedagogy of cooperation.

The article notes a number of contradictions in the introduction of personality-oriented technologies in the pedagogical process of higher education institutions: between the system of teacher training and the need to develop innovative didactic approaches and methods; between creative and personal qualities of the future teacher and modern requirements, norms, standards of professional and pedagogical activity. Overcoming these contradictions provides an answer to question of defining a system of measures for implementation of person-centered approach to the training of future teachers and the professionally significant qualities formation which is necessary for the successful solution of professional and pedagogical tasks.

Key words: methodology, educational technologies, professional higher education, pedagogical process, professional training, personality development.

WDRAŻANIE TECHNOLOGII OSOBOWO ZORIENTOWANYCH W PROCESIE PEDAGOGICZNYM SZKÓŁ WYŻSZYCH

Mariana Lukianchuk

kandydat nauk pedagogicznych,

wykładowca języków obcych

Uczelni spółdzielczej „Łucki Kolegium Pedagogiczne” Wołyńskiej Rady Obwodowej (Łuck, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-0196-7737

Adnotacja. W artykule omówiono kwestie wdrażania technologii osobowo zorientowanych w procesie pedagogicznym szkół wyższych, szczególnie ważne w tej kwestii jest wprowadzenie podstawowych zasad osobowo zorientowanych technologii nauczania studentów, takich jak interakcja podmiotowa uczestników procesu edukacyjnego; orientacja życiowa nauczania i wychowania, zmienność. Funkcjonowanie tego systemu nauczania i wychowania odbywa się na podstawie wiodących idei narodowej pedagogiki i psychologii oraz zapewnia wszechstronny rozwój osobowości przyszłego nauczyciela i uformowanie wysoko wykształconej osoby, która jest w stanie harmonijnie istnieć w warunkach wielokulturowego świata i kompetentnie prowadzić działalność zawodową.

W artykule rozważono również pojęcie „technologii pedagogicznej” i jej strukturę, co umożliwiło zdefiniowanie osobowo zorientowanego nauczania jako technologii pedagogicznej na podstawie głównych cech.

Po przeanalizowaniu historycznego aspektu tego pytania stwierdzono, że technologie te można nazwać pedagogiką liberalną, ponieważ technologie osobowo zorientowane oparte są na podstawowych kwestiach pedagogiki humanistycznej, neopragmatyzmu, egzystencjalizmu, pedocentryzmu i pedagogiki współpracy.

Artykuł wskazuje na szereg sprzeczności w kwestii wdrażania technologii osobowo zorientowanych w procesie pedagogicznym szkół wyższych: między systemem kształcenia zawodowego nauczycieli a potrzebą opracowania

інновacyjnych podejść i metod dydaktycznych; między kreatywnymi i osobistymi cechami przyszłego nauczyciela a nowoczesnymi wymaganiami, normami, standardami aktywności zawodowej i pedagogicznej. Przewyciężenie tych kontrowersji daje odpowiedź dotyczącą określenia systemu działań w celu wdrażenia osobowo zorientowanego podejścia do kształcenia zawodowego przyszłego nauczyciela i kształtowania zawodowo istotnych cech niezbędnych do skutecznego rozwiązywania problemów działalności zawodowej i pedagogicznej.

Słowa kluczowe: metodologia, technologie edukacyjne, wyższe wykształcenie zawodowe, proces pedagogiczny, kształcenie zawodowe, rozwój osobisty.

Вступ. Розбудова національної системи освіти ставить перед сучасними закладами вищої освіти завдання виховати освічену, духовно багату особистість. Одне з головних завдань освітнього процесу в коледжах є формування самостійної, творчої мислячої особистості студента, тому цей процес має бути зорієнтований не просто на здобуття знань, а й на духовний розвиток особистості. Розуміння особистості як самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку й суб'єкта виховної взаємодії потребує пошуку нових технологій навчання (Дубасенюк, 2012). Існує чимало педагогічних технологій, спрямованих на всебічний розвиток особистості, проте особливо перспективними для цього стають особистісно орієнтовані технології, упроваджені в педагогічний процес.

Головною ідеєю особистісно орієнтованого навчання є визнання здобувача освіти як неповторної, самобутньої та самоцінної людини із суб'єктивним досвідом, здібностями, інтересами, можливостями, орієнтаціями та поведінкою. Тому потреба впровадження особистісно орієнтованого підходу в теорії і практиці підготовки студентів закладів вищої освіти постає як одна з основних (Дубасенюк, 2012).

Основна частина. Нові перспективи в розвитку вищої освіти, накреслені в законах України та інших державних документах, зумовлюють необхідність філософського осмислення сутності особистості, що відображено в працях В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Кременя, П. Сауха, В. Лутая.

Теоретико-методологічному обґрунтуванню особистісно орієнтованого навчання та впровадженню його в освітній процес присвячені наукові праці І. Беха, Н. Бібік, П. Гальперіна, В. Краєвського, Л. Занкова, О. Помегун, М. Скаткіна, А. Хуторського, І. Якіманської; теоретичні та методологічні основи особистісно діяльнісного підходу в психології викладено в працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна (Алендарь, 2016: 14–19).

Теорія й практика, що має назву «особистісно-орієнтоване навчання», має давню історію й кілька інших назв, за кожним із яких постає певний погляд на навчання й виховання: це гуманістична педагогіка, неопрагматизм, екзистенціалізм, педоцентризм, вільне виховання (США, Європа, 70-і роки), педагогіка співробітництва (80-і роки, СРСР). Усі ці схожі багато в чому концепції можна об'єднати назвою «ліберальна педагогіка», на відміну від авторитарної й технократичної (Дубасенюк, 2012).

Д. Дьюї поклав початок педоцентризму: педагогіка всі свої категорії (цілі, зміст, методи навчання) повинна визначати, виходячи з інтересів, потреб дитини. Представники гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс й ін.) робили акцент у поглядах на особистість учня, на відміну від технократичної концепції навчання, біхевіоризму, програмованого навчання й педагогічної технології, оскільки ці концепції розглядають особистість учня як частину технологічної системи, набір поведінкових реакцій, предмет маніпуляцій. Гуманістична психологія й на її основі педагогіка педоцентризму, особистісно-орієнтована освіта розглядають особистість як складну, індивідуальну цілісність, неповторність і вищу цінність, що має потребу в самоактуалізації – реалізації своїх можливостей (А. Маслоу). К. Роджерс, творець психотерапії, «центрованої на клієнті», бачить в учні особистість, здатну розвивати свої природні ресурси, розум і серце, допитливість, особистість, здатну робити вибір, приймати рішення й нести за них відповідальність, особистість, здатну виробляти власні цінності в процесі навчальної й інших видів діяльності (Дубасенюк, 2012).

Виходячи з принципу системності та інших принципів, яким мають відповідати освітні технології, за основними ознаками особистісно орієнтоване навчання є педагогічною технологією, а тому надалі вживатиметься термін «особистісно орієнтовані технології» (Пономарьова, 2013).

Поняття «педагогічна технологія» означає прийоми, методику й методологію роботи учителя у сфері навчання та виховання. За В. Безпальком, специфіка педагогічної технології полягає в тому, що за її допомогою конструюється і здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей. До структури педагогічної технології входять: концептуальні основи; змістова частина навчання (навчання, зміст навчального матеріалу); процесуальна частина – технологічний процес, організація навчального процесу, методи й форми роботи вчителя; діяльність учителя з управління засвоєнням матеріалу; діагностика навчального процесу. Будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним критеріям технологічності: концептуальність (кожній технології притаманна опора на певну наукову концепцію, що включає філософське, дидактичне та соціально-педагогічне досягнення цілей); системність (мають простежуватися всі ознаки системи – логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність); керованість (передбачається можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання); ефективність (технологія повинна вибиратися відповідно до оптимальних затрат для досягнення результатів); гарантування досягнення певного стандарту досягнень; відтворюваність (можливість застосування технологій в інших однотипних освітніх закладах іншими суб'єктами) (Гриньова, 2015).

Серед багатьох визначень особистісно орієнтованих технологій найбільш повно цей феномен розкриває таке.

Особистісно зорієнтована технологія – це освітня технологія, головною метою якої є взаємний і плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності в спілкуванні й партнерства в спільній діяльності (Пономарьова, 2013).

Український дослідник І. Підласий зазначає, що в центрі уваги особистісно орієнтованої технології є учень, розвиток особистості якого становить основну мету. Показником навчання є не кількість і якість засвоєного, а прогрес особистості – розвиненість, розкріпачення власного Я, самопізнання, самовизначення, самостійність і незалежність думок тощо. Ця технологія не допускає примусу. Основний критерій навчання – задоволення запитів особистості, створення умов для самореалізації (Алендарь, 2016: 14–19).

Зі свого боку О. Пехота стверджує: «Технологія особистісно орієнтованого освітнього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального тексту, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій до його використання, типів навчального діалогу, форм контролю за особистісним розвитком учня в ході навчально-пізнавальної діяльності. Тільки при реалізації принципу суб'єктності освіти можна говорити про особистісно орієнтовані технології» (Пехота, 2003: 36).

Особистісно орієнтоване навчання, як зазначає О.Я. Савченко, – це організація навчання на засадах усебічного врахування індивідуальних потреб і можливостей учня, глибокої поваги до його особистості, ставлення до нього як до свідомого та відповідального суб'єкта навчально-виховної взаємодії з учителем і ровесниками. Метою цього типу навчання є створення умов (змісту, методів, середовища) для індивідуальної самореалізації учня, розвитку та саморозвитку його особистісних якостей (Дубасенюк, 2012).

Розглядаючи питання функціонування особистісно орієнтованої технології, упровадженої в педагогічний процес у закладах фахової передвищої освіти, варто підкреслити значущість таких базових принципів: суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу; життєвої орієнтації навчання та виховання, варіативності. Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії передбачає рівноправне спілкування між учасниками освітнього процесу: урахування міркувань партнерів, визнання ними права на відмінність цих міркувань від власних і заперечення ставлення педагога до вихованця «як до пасивного об'єкта своїх впливів; зважає на його психічний стан, життєвий досвід, систему звичок і цінностей...» (Груша, 2014: 111–114).

Як зазначає М. Чобітько, орієнтація на розвиток студента як особистості, індивідуальності й активного суб'єкта професійної діяльності може бути реалізована лише на гуманістично-демократичних засадах педагогічної діяльності викладача вищої педагогічної школи (Чобітько, 2003: 169-178).

Функціонування особистісно орієнтованої технології в освітньому процесі вищої освіти забезпечується з урахуванням принципу варіативності, тобто через визначення змісту, методів і форм освітнього процесу з урахуванням можливостей та індивідуальних особливостей кожного студента, його початкової підготовки, творчих і розумових здібностей і педагогічної підтримки. В основі ефективної взаємодії викладача та студента вищого навчального закладу мають знаходитися, на нашу думку, сучасні освітні технології, які б давали можливість залучення кожного, хто навчається, до активної пізнавальної діяльності й формували в нього усвідомлення особистої відповідальності за результативність навчання. Результатом цього ставати-ме підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності шляхом опанування фахово зорієнтованих навчальних дисциплін на якісно вищому рівні та конкурентоспроможність майбутніх фахівців галузі, в тому числі педагогічної (Груша, 2014: 111–114).

Вивчення стану професійної підготовки майбутніх учителів у педагогічних вищих навчальних закладах указує на те, що в особистісному розвитку студента в процесі його професійної підготовки існує низка суперечностей, а саме між: 1) системою професійної підготовки вчителів, орієнтованою переважно на формування спеціальних знань та опанування відповідних технологій, і необхідністю розробки інноваційних дидактичних підходів і методів, що будуть забезпечувати розвиток особистості майбутнього вчителя, а також удосконалювати здатність до саморозвитку та самореалізації; 2) масовим характером підготовки фахівців в умовах вищого навчального закладу та потребою в реалізації особистісно орієнтованого підходу до професійної підготовки майбутнього вчителя; 3) творчими й особистісними якостями майбутнього вчителя, на формування яких спрямована професійна підготовка у вищому навчальному закладі, і сучасними вимогами, нормами, стандартами професійно-педагогічної діяльності. Подолання визначених суперечностей, на нашу думку, потребує системного впровадження особистісно орієнтованого підходу до професійної підготовки майбутнього вчителя в умовах педагогічної освіти, створення сприятливих умов для його особистісного й творчого розвитку, формування професійно значущих якостей, необхідних для забезпечення успішного розв'язання завдань професійно-педагогічної діяльності (Братанич, 2014). Вирішення цих суперечностей і є **метою** дослідження.

Якість технологій навчання у вищому педагогічному закладі, зазначають науковці, безпосередньо впливає на рівень фахової підготовки майбутніх учителів, і розв'язання цієї проблеми потребує наукової організації та інтенсифікації освітнього процесу, зменшення обсягів інформації, що надається, за рахунок чіткої структуризації цілей освітнього процесу, установлення оптимальних співвідношень між вивченням фундаментальних і спеціальних дисциплін, теоретичною та практичною підготовкою студентів; якості як управління системою освіти і професійної підготовки, так й інфраструктури навчального закладу; якості кадрового потенціалу професорсько-викладацького складу; ефективності політики в забезпеченні оцінювання навчальних досягнень майбутнього вчителя (Груша, 2014: 111–114).

Особистісно орієнтовані технології навчання передбачають відмову від готових, стандартних шляхів вирішення проблем, від авторитарного стилю та перехід до демократичного стилю спілкування зі студентами, повагу до особистості студента, гуманістичність спілкування, визнання права на індивідуальність. «Педагог, який працює в особистісно орієнтованому режимі, повинен урахувати різні типи та рівні засвоєння студентами матеріалу, що вивчається, й орієнтуватися більше на процес, ніж на результат навчання», –

зазначає Р. Гришкова. «Толерантність, емпатія, бажання зрозуміти студента, оцінити і прийняти його думку ставлять педагога в позицію співробітництва, що сприяє вищій результативності навчання. Позиція, у якій перебуває викладач, визначена науковцем як орієнтація на психолого-педагогічне супроводження особистісно професійного розвитку та саморозвитку студента» (Гришкова, 2000: 20). Згідно із цим принципом, варто підтримувати відкритість спілкування студента з викладачем, забезпечувати діалог між ними, спільний пошук рішень. Вільне висловлення власних поглядів, думок, міркувань і вираження почуттів забезпечуватиме атмосферу взаємної довіри, відчуття рівноправності й партнерства. Отже, особистісно орієнтована технологія навчання та виховання у фахових передвищих педагогічних навчальних закладах має базуватися на взаємодії викладачів і студентів як рівноправних суб'єктів навчально-виховного процесу. Саме організація навчально-виховного процесу на засадах глибокої поваги до особистості вихованця, урахування особливостей індивідуального розвитку, ставлення до нього як до свідомого відповідального суб'єкта навчально-виховної взаємодії сприятиме формуванню цілісної особистості (Груша, 2014: 111–114).

Оскільки з погляду суб'єкта навчання зміст освіти поділяється на зовнішній – середовище, і внутрішній, створюваний студентом під час взаємодії із зовнішнім освітнім середовищем, то під особистісно орієнтованим змістом освіти варто розуміти всі види змісту освіти, як зовнішнього, так і внутрішнього, склад і структура якого зумовлені забезпеченням чи відображенням розвитку особистості студента (Братанич, 2014: 10–17).

Одне з основних положень особистісно орієнтованої системи проголошує, що лише особистісно значущі поняття засвоюються людиною якнайкраще. Інформація, логічно обґрунтовані факти, нові поняття будуть сприйняті й осмислені лише за умови надання ним особистісної значущості. Тож принцип життєвої орієнтації передбачає спрямованість змісту навчального матеріалу на суб'єктивний життєвий досвід і життєві потреби майбутнього педагога, а підготовка й упровадження навчально-виховного процесу потребуватимуть урахування попереднього досвіду та особистісних якостей і можливостей кожного студента (Груша, 2014: 111–114).

У зв'язку з цим важливо виділити ознаки особистісно орієнтованого підходу: організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії; створення умов для самоактуалізації особистості; її активізація; забезпечення зовнішніх і внутрішніх мотивів здобувачів освіти; отримання задоволення від вирішення навчальних завдань і завдань у співпраці з іншими суб'єктами освіти; забезпечення умов для самооцінювання, саморегуляції й самоактуалізації; перенесення акценту у функціях педагога на позицію фасилітатора. Отже, особистісно-орієнтований підхід виступає як теоретико-методологічна стратегія й тактика формування особистості майбутнього вчителя, що сприяє оволодінню ним цілісними педагогічними знаннями. Це базова ціннісна орієнтація педагогічної системи загалом і педагога зокрема, що визначає позиції у взаємодії із суб'єктами процесу формування особистості. У рамках визначених концептуальних положень особистісно-орієнтований підхід постає основоположним елементом системи педагогічної освіти, конструювання якої передбачає проблемний, комплексний вплив на особистість з урахуванням індивідуальних, вікових та особистісних особливостей суб'єктів освіти й базується на принципах природовідповідності, гуманності, розвитку, самовизначення, індивідуальної творчої самореалізації (Дубасенюк, 2012).

Особистісно орієнтований підхід визначає зміни характеру об'єкта і процесу навчання, а також основної схеми взаємодії викладача і студента. Замість схеми взаємодії викладач → студент, де викладач – суб'єкт педагогічного впливу й керування, а студент – об'єкт впливу, повинна знайти місце схема суб'єкт – суб'єктного рівнопартнерського навчального співробітництва викладача і студентів у сумісному дидактично організованому викладачем розв'язанні навчальних задач (Гриньова, 2015).

Особистісно орієнтоване навчання, посиляючись на міркування, є послідовністю особистісно стверджуваних ситуацій, що, ускладнюючись, забезпечують умови для поступового переходу школяра на більш високий рівень розвитку. Роль викладача як організатора й керівника процесу навчання полягає в цілеспрямованому створенні ланцюга послідовних ситуацій (навчальних завдань), які сприяли б актуалізації самостійної творчо-пошукової навчальної діяльності учня (Пономарьова, 2013).

Технологізацією особистісно орієнтованого освітнього процесу в закладах вищої освіти передбачається спеціальне конструювання змісту навчального матеріалу, методичних рекомендацій щодо його опанування, типів навчальної взаємодії, форм контролю за особистісним розвитком студента в процесі навчально-пізнавальної діяльності. Зрозуміло, що реалізація технологічного підходу й одночасне забезпечення особистісно орієнтованого характеру навчання можливі в разі дотримання основних вимог, яким повинні відповідати особистісно орієнтовані технології, а саме:

- навчальний матеріал має забезпечувати визначення змісту досвіду здобувача освіти, який включає досвід попереднього навчання;
- виклад знань має бути спрямованим не тільки на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення предметного змісту, а й на постійне перетворення набутого суб'єктивного досвіду;
- активне стимулювання здобувача освіти у вищих закладах до самостійної освітньої діяльності, зміст і форми якої мають забезпечувати можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження в процесі оволодіння знаннями;
- необхідно забезпечувати контроль та оцінювання не тільки результату, а й, головне, процесу навчання (Дубасенюк, 2012).

Зазначеними вимогами висвітлюються принципові позиції учасників освітнього процесу, їхні цілі, завдання, а тому можуть бути використані як показники реалізації особистісно орієнтованого підходу в межах певної педагогічної технології. Унаслідок відсутності загальноприйнятих критеріїв і показників ідентифікації

особистісно орієнтованих технологій існує значна кількість підручників і посібників, у яких різні дослідники називають різні технології, які, на їхню думку, належать до особистісно орієнтованих. Спільними є лише ідеї про загальні вимоги, яких повинні дотримуватися, упроваджуючи особистісно орієнтовані технології навчання й виховання (Пономарьова, 2013).

Основними сутнісними ознаками особистісно орієнтованих освітніх технологій є суб'єкт-суб'єктна взаємодія, діалогічність, проектність, ресурсна забезпеченість, проблемність, рефлексивність. «Будь-яка навчально-виховна діяльність має сприяти становленню учня як суб'єкта діяльності й соціальних стосунків, оволодіння ним повною структурою діяльності. Інакше кажучи, особистісно орієнтована освіта – це постійний тренінг особистісного зростання учня і педагога» (Подмазін, 2006: 31). Безперервне вдосконалення організаційно-методичного забезпечення кредитно-модульного навчання, упровадження новітніх педагогічних технологій під час викладання студентам вищих закладів навчальних дисциплін, розширення застосування інноваційних технологій, організація інтерактивного навчання, важливими аспектами якого є формування почуття групової належності, співпраця та співробітництво, урізноманітнення форм, методів, способів залучення студентів-медиків до участі в науковому й навчально-виховному процесі, підтримання інтересу до пізнання й активної самостійної пошуково-дослідної діяльності забезпечуватимуть не лише фундаментальну науково-теоретичну та практичну підготовку майбутнього педагога, а й позитивно впливатимуть на формування особистості студента, постійне збагачуватимуть його суб'єктний досвід і формуватимуть пізнавальні здібності. Ураховуючи специфіку навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, уважаємо, що його ефективність забезпечуватиметься шляхом реалізації особистісно орієнтованої технології в освітньому процесі та повинна базуватися на урахуванні сучасних вимог суспільства до фахівця педагогічної галузі; принципах індивідуалізації, диференціації, гуманізації навчання; посиленні мотивації суб'єктів освітнього процесу; постійному оновленні форм взаємодії учасників навчального процесу (Груша, 2014: 111–114).

Висновки. Вивчення стану проблеми дає змогу резюмувати таке. Оскільки головною ідеєю особистісно орієнтованого навчання є визнання здобувача освіти як неповторної, самобутньої та самоцінної людини із суб'єктивним досвідом, здібностями, інтересами, можливостями, орієнтаціями та поведінкою, то потреба впровадження особистісно орієнтованих технологій у теорії і практиці підготовки студентів закладів вищої освіти постає як одна з основних. На нашу думку, у процесі застосування особистісно орієнтованих технологій навчальний матеріал і навчально-виховний процес загалом повинні бути персоналізованими. Із цією метою в ході підготовки майбутніх фахівців потрібно використовувати такі форми, методи та способи його організації, які апелювали б до власного професійно-особистісного досвіду студента, активізували його емоційну й інтелектуальну сфери, залучали його до процесу пізнання. В умовах педагогічної освіти особистісно орієнтовані технології навчання спрямовані на забезпечення розвитку та саморозвитку особистості студента як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності, спираючись на його здібності, нахили, інтереси, ціннісні орієнтації й суб'єктний досвід і надаючи йому змогу реалізувати себе в різних видах діяльності, адже особистісно орієнтоване навчання ґрунтується на принципі варіативності (Братанич, 2014). А також, оскільки функціонування особистісно орієнтованої системи навчання та виховання здійснюється з опорою на провідні ідеї, традиції національної педагогіки та психології, то особистісно орієнтовані технології в педагогічному процесі закладів вищої освіти забезпечують різнобічний розвиток особистості майбутнього фахівця й формування високоосвіченої, культурної людини, яка спроможна гармонійно існувати в умовах полікультурного світу та здатна компетентно здійснювати професійну діяльність (Груша, 2014).

Список використаних джерел:

1. Алєндарь Н. Особистісно орієнтовані технології навчання молодших школярів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. С. 14–19.
2. Братанич А.А. Особистісно орієнтовані технології в педагогічній освіті. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія «Педагогічні та історичні науки»*. 2014. Вип. 121. С. 10–17.
3. Гриньова М. Особистісно орієнтована технологія навчання та виховання. *Інтернет-методрада як інструмент відкритого ефективного співробітництва з проблем методики викладання у ВНЗ I–II рівнів акредитації*. 2015. 2014. С. 11–15. URL: <http://acup.poltava.ua/wpcontent/uploads/2015/03/GrinovaM.pdf>.
4. Гришкова Р.О. Педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2000. 20 с.
5. Груша Л.О. Особистісно орієнтоване навчання та виховання у вищих медичних навчальних закладах. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2014. № 1. С. 111–114.
6. Дубасенюк О.А. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
7. Освітні технології : навчально-методичний посібник / О.М. Пехота та ін. Київ : А.С.К., 2004. 256 с. С. 36.
8. Подмазін С.І. Особистісно орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... докт. філософ. наук : 09.00.03. Дніпропетровськ, 2006. 34 с.
9. Пономарьова Г.Ф., Бабакіна О.О., Бєляєв С.Б. Нові педагогічні технології : навчальний посібник. Харків : ХГПА 2013. 280 с.
10. Чобітько М.Г. Концептуально-педагогічні аспекти особистісно орієнтованої підготовки майбутнього вчителя / за ред. Г.Є. Гребенюка. *Професійна та моральна культура в педагогічній системі* : збірник наукових праць. Харків, 2003. С. 169–178.

References:

1. Alendar N. (2016). Osobystisno oriyentovani texnologiyi navchannya molodshyx shkolyariv [Personally oriented technologies of teaching junior schoolchildren]. Naukovyj visnyk Sxidnoyevropejskogo nacionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrayinky [in Ukrainian].
2. Bratanych A. A. (2014) Osobystisno oriyentovani texnologiyi v pedagogichnij osviti [Personally oriented technologies in pedagogical education]. Naukovi zapysky Nacionalnogo pedagogichnogo universytetu im. M. P. Dragomanova. Ser. : Pedagogichni ta istorychni nauky [in Ukrainian].
3. Gryn`ova M. (2014) Osobystisno oriyentovana texnologiya navchannya ta vuxovannya [Personally oriented technology of teaching and education] // Internet-metodrada yak instrument vidkrytogo efektyvnoho spivrobotnyctva z problem metodyky vykladannya u VNZ I–II rivniv akredytaciyi, Traven`, 2015 [Elektronnyj resurs] / Maryna Gryn`ova // Rezhym dostupu: <http://acup.poltava.ua/wpcontent/uploads/2015/03/GrinovaM.pdf> [in Ukrainian].
4. Gryshkova R. O. (2000) Pedagogichni umovy realizaciyi osobystisno oriyentovanoho navchannya inozemnoyi movy studentiv nefilologichnyx special`nostej vyshhyx zakladiv osvity [Pedagogical conditions for the implementation of personality-oriented foreign language learning for students of non-philological specialties of higher education institutions] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : specz. 13.00.04. Kyiv [in Ukrainian].
5. Grusha L.O. (2014) Osobystisno oriyentovane navchannya ta vuxovannya u vyshhyx medychnyx navchalnyx zakladax [Personally oriented education and upbringing in higher medical educational institutions.]. Naukovi zapysky Nizhynskogo derzhavnogo universytetu im. Mykoly Gogolya. Psyxologo-pedagogichni nauky [in Ukrainian].
6. Dubasenyuk O. A. (2012) Profesijna pedagogichna osvita [Professional pedagogical education: a personality-oriented approach] : osobystisno oriyentovanyj pidxid : monografiya. Zhytomyr : ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
7. Pyexota O.M. (2004) Osvitni texnologiyi [Educational technologies] : navch.-metod. posib. / O.M. Pyexota ta in. – K.: A.S.K. [in Ukrainian].
8. Podmazin S. I. (2006) Osoby`stisno oriyentovana osvita (social`no-filosofs`ky`j analiz) [Personality-oriented education (socio-philosophical analysis)] : avtoref. dys. ... d-ra filosof. nauk : specz. 09.00.03. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
9. Ponomar`ova G. F., Babakina O. O., Byelyayev S. B. (2013) Novi pedagogichni texnologiyi [New pedagogical technologies] : navch. posib. Xarkiv : XGPA [in Ukrainian].
10. Chobitko M. G. (2003) Konceptual`no-pedagogichni aspekty osobystisno oriyentovanoyi pidgotovky majbutn`ogo vchytelya [Conceptual and pedagogical aspects of personality-oriented training of future teachers] / M. G. Chobitko ; za red. G. Ye. Grebenyuka // Profesijna ta moralna kultura v pedagogichnij systemi : zb. nauk. pracz. – Kharkiv : [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.10>

ПІЗНАВАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ТЕМБРАЛЬНОГО СЛУХУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Пен Сіюс

*аспірантка факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0001-8657-7668*

Анотація. Стаття розкриває специфіку пізнавально-інформаційного напрямку розвитку тембрального слуху студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. Тембральний слух розглядається як здатність особистості повноцінно сприймати твори музичного мистецтва. Розглядаються особливості розвитку здатності студентів до тембро-слухового сприйняття. Розглянуто основні аспекти процесу формування тембрального слуху студентів під час інструментального навчання. Проаналізовано особливості інструментальної музики як абстрактного виду мистецтва. Розглядається пізнавально-інформаційний напрямок формування тембрального слуху майбутніх учителів музичного мистецтва як важливого складника навчально-інструментальної діяльності, що сприяє підвищенню їхнього виконавського рівня. Процес формування тембрального слуху майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментального навчання вирізняється багаторівневою структурою, що містить компоненти: пізнавально-інформаційний, когнітивно-операційний, оцінно-емпатійний, результативно-діяльнісний. У статті розкрито особливості етапів формувального експерименту дослідної роботи, спрямованої на спонукання майбутніх учителів музичного мистецтва до вмотивованого бажання розвивати тембральний слух як відображення у власній свідомості складових елементів звукової палітри. Така цілеспрямована педагогічна діяльність сприяє підвищенню виконавсько-інструментального рівня студентів та охоплює формування їхніх ціннісних художніх орієнтацій засобами музичного мистецтва.

Ключові слова: тембральний слух, майбутній учитель музичного мистецтва.